

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 11. ledna 2021 ve věci č. 70078/12 – *Ekimdzhiev a ostatní proti Bulharsku*

Senát čtvrté sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že právní úprava tajného sledování a uchovávání a zpřístupňování komunikačních dat, ve spojení s tím, jak je v praxi uplatňována, neposkytuje dostatečné záruky, že tyto zásahy do práva na respektování soukromého života a práva na respektování korespondence nepřesáhnou rozsah, který je nezbytný v demokratické společnosti. Došlo proto k porušení článku 8 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovateli jsou dva právníci specializující se mj. na zastupování v řízení před Soudem a dvě nevládní organizace činné v oblasti lidských práv, na jejichž vedení se první dva stěžovatelé podílejí. Stěžovatelé byli přesvědčeni, že jejich činnost je vystavuje riziku, že jejich komunikace bude sledována a státní orgány budou analyzovat jejich komunikační data, jak umožňuje vnitrostátní právní řád. Jelikož dle jejich názoru prostředky nápravy, které jim právní řád nabízí, nejsou účinné, žádné řízení na vnitrostátní úrovni ne zahájili a obrátili se přímo na Soud.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K NAMÍTANÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

A. K TAJNÉMU SLEDOVÁNÍ

Stěžovatelé v první řadě namítali, že systém tajného sledování v Bulharsku nevyhovuje požadavkům článku 8 Úmluvy.

a) K přijatelnosti

Soud připomněl, že podstata námitky v projednávané věci je totožná s podstatou námitky, kterou se zabýval v rozsudku *Association for European Integration and Human Rights a Ekimdzhiev proti Bulharsku* (č. 62540/00, rozsudek ze dne 28. června 2007). Oba stěžovatelé z tohoto případu jsou i stěžovateli v projednávané věci. Skutkové okolnosti ale dle Soudu stejné nejsou. Zatímco v rozsudku z roku 2007 se Soud zabýval právní úpravou tajného sledování účinnou v té době, v projednávané věci je napadána právní úprava, která se od roku 2007 podstatně změnila.

Podle Soudu přijatelnosti stížnosti nebrání ani skutečnost, že v současné době Výbor ministrů Rady Evropy vykonává dohled nad výkonem uvedeného rozsudku z roku 2007. Úkolem Soudu v projednávané věci totiž není posoudit, zda bulharské orgány přijaly dostatečné změny relevantní právní úpravy, aby napravily porušení článku 8 Úmluvy shledané v dřívějším rozsudku, ale zda právní úprava a na ní založená praxe, jak funguje nyní, vyhovují požadavkům plynoucím z článku 8 Úmluvy. Ačkoli se v praxi posouzení Výboru ministrů v rámci dohledu nad výkonem dřívějšího rozsudku a posouzení Soudu v projednávané věci může částečně překrývat či shodovat, opatření, která stát přijme, aby vykonal určitý rozsudek Soudu, mohou vyvolávat nové otázky, které vykonávaným rozsudkem nebyly řešeny.

Soud konečně rozhodl, že okolnost, že stěžovatelé na vnitrostátní úrovni ne zahájili žádné řízení, a vláda proto namítala nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy, posoudí v rámci odůvodnění stížnosti.

S ohledem na výše uvedené Soud prohlásil stížnost za přijatelnou.

b) K odůvodněnosti

1. Zda stěžovatelé mohou být považováni za oběti namítaného porušení Úmluvy

Soud úvodem konstatoval, že dle příslušné právní úpravy mohou být zvláštní prostředky sledování použity ve vztahu k osobám, které jsou podezřelé nebo bez svého vědomí využité k přípravě či spáchání vyjmenovaných trestných činů, vůči osobám či předmětům vztahujícím se k národní bezpečnosti, či ve vztahu k předmětům, které jsou nezbytné k identifikování takových osob. Mezi zvláštní prostředky sledování zákon řadí též odposlechy a nahrávání telefonické a elektronické komunikace. S ohledem na toto vymezení se teoreticky každý může stát předmětem tajného sledování.

Právní řád přitom nezakotvuje účinný prostředek nápravy, který by mohl zmírnit podezření, že oprávnění k tajnému sledování mohou být zneužívána. Specificky zavedený prostředek nápravy – žalobu na náhradu škody podle zákona o zvláštních prostředcích sledování – mohou v praxi s úspěchem podat jen ti, kdo se o tom, že byli sledováni, dozvěděli v rámci následného trestního řízení. Podle dostupných údajů ale jen 24 až 60 % sledování vyústí ve zpracování důkazního materiálu. A jen část těchto případů dospěje do fáze obvinění dotčené osoby, a tedy její informování o sledování.

V ostatních případech se jednotlivec může dozvědět, že byl sledován, na základě oznámení úřadu pro kontrolu zvláštních prostředků sledování (dále jen „úřad“). Ten oznámení zasílá ale jen tehdy, pokud sám vyhodnotí, že sledování bylo protiprávní a zároveň oznámení nemůže ohrozit účel sledování nebo odhalit technické a operativní prostředky, kterými bylo prováděno. V praxi je takových oznámení velmi málo, v některých letech úřad takto neoznámil žádné sledování.

Praxe ukázala, že se nikdo nedomohl náhrady škody, aniž by předtím neměl informace o svém sledování z trestního řízení či od úřadu. Tyto osoby narazily na nepřekonatelné procesní překážky. V prvé řadě je pro ně obtížné již jen správně identifikovat žalovaný subjekt, jelikož nemají k dispozici informaci, kdo o jejich sledování požádal. Občanskoprávní soudy též nemají pravomoc přezkoumávat, zda soudce, který sledování povolil, správně zhodnotil, zda pro sledování byly dány rozumné důvody a bylo nezbytné a přiměřené. Žaloba na náhradu škody nadto není přístupná právníkům osobám.

Ani jiné prostředky nápravy dle Soudu nemohou zjednat nápravu.

Jelikož tajným sledováním může být dotčen každý a právní řád nedává k dispozici žádný účinný prostředek nápravy, není nutné zkoumat, zda jsou stěžovatelé s ohledem na svou individuální situaci ohroženi sledováním. Stěžovatelé tedy dle Soudu mohou být považováni za oběti namítaného porušení Úmluvy a je namístě přistoupit k abstraktnímu přezkumu příslušné právní úpravy a praxe.

2. K odůvodnění zásahu

2.1. Obecné zásady

Soud úvodem připomněl, že příslušné obecné zásady podrobně stanovil ve věci *Roman Zakharov proti Rusku* (č. 47143/06, rozsudek velkého senátu ze dne 4. prosince 2015, § 227–234, 236, 247, 250, 257–258, 275, 278 a 287–288) a v nedávné době zopakoval, byť v trochu odlišném kontextu hromadného sledování, ve věci *Big Brother Watch a ostatní proti Spojenému království* (č. 58170/13 a další, rozsudek velkého senátu ze dne 25. května 2021, § 332–339). Klíčové v této oblasti je, že systém tajného sledování musí obsahovat účinné záruky, zejména co do přezkumu a dohledu, které jednotlivce ochrání před inherentním rizikem zneužití a které zásah do práv chráněných článkem 8 Úmluvy udrží v rozsahu, který je v demokratické společnosti nezbytný. Soud přezkoumává příslušnou právní úpravu a praxi existující v okamžiku jeho rozhodnutí. Přihlíží přitom nejen ke znění zákona, ale též k tomu, jak sledování v praxi skutečně probíhá, a zda jsou k dispozici důkazy o jeho zneužívání.

2.2. Použití obecných zásad

2.2.1. Dostupnost zákona

Soud konstatoval, že příslušný zákon, stejně jako interní pravidla úřadu, byly úředně publikovány, vnitřní pravidla uchovávání a výmazu dat však nikoli. Pokyn nejvyššího státního zástupce o použití

zvláštních prostředků sledování ve vztahu k advokátům sice nebyl úředně publikován, avšak zveřejnila ho advokátní komora ve svém bulletinu. To Soud považoval za dostatečné.

2.2.2. Důvody, pro které lze ke sledování přistoupit, a osoby, které mohou být sledovány

Příslušné právní předpisy taxativním způsobem vyjmenovávají závažné úmyslné trestné činy, ohledně nichž lze zvláštní prostředky sledování použít. Nadto upřesňují, že mohou být použity pouze při důvodném podezření z přípravy či spáchání takového činu, a jen pokud jiné vyšetřovací prostředky pravděpodobně nemohou být úspěšné.

Soud dále poznamenal, že ze znění příslušné právní úpravy se zdá, byť to není zcela jasné, že národní bezpečnost nemůže být samostatným důvodem sledování a že vždy musí existovat spojení s předcházením trestného činu proti republice. Článek 8 Úmluvy však v každém případě nezakazuje, aby národní bezpečnost byla samostatným důvodem tajného sledování. V projednávané věci musí být i sledování z důvodu národní bezpečnosti povoleno soudem, což omezuje uvážení příslušného orgánu při výkladu pojmu „národní bezpečnost“, a jedná se tak o důležitou záruku proti zneužití.

Zákon podle Soudu dostatečně jasně vymezuje okruh osob, které mohou být sledovány. Ačkoli při sledování z důvodu národní bezpečnosti je zákonné vymezení vágnější, záruka v podobě soudního povolení sledování se uplatní i zde.

Současně však příslušné právní předpisy nedefinují dostatečně jasně pojem „předmět“, který se vztahuje k národní bezpečnosti nebo který je nutné sledovat z důvodu identifikace osob, které je třeba sledovat. Judikatura vnitrostátních soudů ukazuje, že soudy tento pojem vykládají velmi široce a zahrnují do něj např. také policejní informační systémy. V tomto ohledu tedy dle Soudu zákon nevyhovuje požadavkům plynoucím z článku 8 Úmluvy.

2.2.3. Délka tajného sledování

Zákon stanoví úvodní i maximální délku sledování. Prodloužení sledování musí opět nařídít soudce, kterému musí být předloženy výsledky dosavadního sledování. Zákon též vymezuje okolnosti, kdy musí být sledování zastaveno.

Dle Soudu je nicméně problematické, že zákon umožňuje povolit sledování z důvodu národní bezpečnosti až na dva roky. Tak dlouhá doba, ve spojení s inherentně nejasně vymezeným pojmem „národní bezpečnost“, značně oslabuje soudní kontrolu.

2.2.4. Povolení sledování

Soud připomněl, že v tomto ohledu je relevantní status orgánu, který povoluje tajné sledování, a způsob, kterým posuzuje žádosti o sledování a vydává povolení.

2.2.4.1. Standardní řízení

Soud konstatoval, že zákon stanoví robustní záruky proti zneužití. Jen omezené množství orgánů může požádat o povolení sledování. Žádost musí předtím projít interním schválením a podat ji může jen vedoucí daného úřadu. O žádosti rozhoduje předseda příslušného soudu a jím specificky určení soudci. Žádosti musí být odůvodněny, popisovat způsob zamýšleného sledování, skutkové okolnosti věci, výsledky dosavadního vyšetřování s odůvodněním, proč nemohou být dostačující jiné metody, než je tajné sledování, a na jakou dobu se o povolení žádá. Soudce musí vydat odůvodněné rozhodnutí.

Je nicméně třeba zkoumat i praktické fungování systému. V této souvislosti Soud uvedl, že až do roku 2015 byl k vydání povolení příslušný městský soud v Sofii. Jeho soudci svá rozhodnutí nijak neodůvodňovali či výjimečně připojili obecná, blanketní odůvodnění. Poté, co tato skutečnost vyšla najevo a předsedkyně soudu byla za toto pochybení trestně stíhána, soudci začali rozhodnutí odůvodňovat. Následně prudce poklesl počet žádostí o vydání povolení a příslušné orgány začaly žádosti podávat zvláštnímu trestnímu soudu. Ten svá rozhodnutí doprovázel jen obecnými odůvodněními, která mohla být použita k libovolnému případu.

Obavy o to, do jaké míry se žádostmi o povolení sledování soudy zabývaly, přiznává i srovnání počtu žádostí, které se pohybovaly mezi čtyřmi a pěti a půl tisíci ročně, s počtem soudců, kteří byli oprávněni se jimi zabývat, tedy jen předseda či pověřený místopředsedové soudů. Zvláštní trestní soud na zátěž spojenou s žádostmi ostatně také poukazoval.

K obavám přispívá i vysoké procento žádostí, kterým soudy vyhověly, a které se pohybovalo okolo 90 %.

V neposlední řadě odvolací zvláštní trestní soud zastával názor, že se soudce má zabývat jen splněním formálních náležitostí žádostí, nikoli i dokumenty přiloženými na jejich podporu.

Dle Soudu výše uvedené dokládá, že způsob, jakým příslušní soudci posuzují žádosti o povolení tajného sledování, vyústilo v případy nedůvodného sledování. Nasvědčuje tomu i zřízení zvláštní parlamentní komise k vyšetření možného nezákonného a nedůvodného sledování opozičních politiků, novinářů a stovek účastníků protivládních protestů v roce 2020.

Dle Soudu proto řízení o povolení tajného sledování v praxi neposkytuje účinnou záruku, že tajné sledování bude povoleno, jen když je skutečně nezbytné a přiměřené.

2.2.4.2. Naléhavé řízení

Naléhavé řízení, kdy zákon v případech, kdy bezprostředně hrozí spáchání závažného trestného činu či je bezprostředně ohrožena národní bezpečnost, umožňuje přistoupit ke sledování bez povolení soudu, dle Soudu neobsahuje jiné problematické body, než které jsou vlastní i běžnému řízení. V těchto případech musí soud povolení vydat do 24 hodin a musí schválit zpětně i již proběhlé sledování. Nadto, v praxi k těmto případům dochází jen minimálně; tvoří jen necelé půl procento všech případů.

2.2.5. Uchovávání dat a přístup k nim, jejich zkoumání, použití, sdílení a výmaz

2.2.5.1. Obecně

Soud v této souvislosti shledal několik mezer v právní úpravě. V první řadě právní předpisy nijak neupravují, jak mají být originální záznamy získané sledováním a datové nosiče, na nichž jsou uloženy, uchovávány. Není též nijak specifikováno, jaké osoby k nim mají přístup. Neobsahují ani žádné záruky integrity a důvěrnosti těchto dat. Od roku 2012 přitom platí, že tato data nejsou považována za utajovaná. Neexistují žádná veřejně přístupná pravidla, která stanoví, jak mají být data zkoumána, jak mají být analyzována a jak vytržena irelevantní zachycená data a ta smazána.

Pakliže je ze zachycených dat vyhotoven důkazní materiál, je součástí vyšetřovacího či trestního spisu. Ten je uchováván a zničen podle pravidel platných pro celý spis. To dle Soudu neposkytuje adekvátní úroveň ochrany informací, které mohou zahrnovat intimní aspekty soukromého života.

Neexistují též žádná veřejně dostupná pravidla pro uchovávání informací získaných sledováním z důvodu národní bezpečnosti.

Dle Soudu absence jasných pravidel a adekvátních záruk v této oblasti umožňuje, že informace získané tajným sledováním mohou být zneužity k účelům, které mají jen málo společného s těmi zákonem sledovanými.

2.2.5.2. Ve vztahu ke sledováním dotýkajícím se chráněného profesního tajemství

Soud dále shledal, že chybějí i dostatečně specifická pravidla pro uchovávání, nakládání a výmaz informací, které se dotýkají chráněné komunikace mezi advokátem a jeho klienty. Nad rámec obecných pravidel je stanoven toliko zákaz dané informace využít jako důkazní prostředek. Tento zákaz se však nevztahuje na informace pocházející z veškeré chráněné komunikace, ale jen z té, která se týká již probíhajícího trestního řízení.

2.2.6. Dohled nad sledováním

Soud poznamenal, že v žalovaném státě existují tři orgány, které mohou dohlížet na tajné sledování: soudce, který vydal povolení, úřad pro kontrolu zvláštních prostředků sledování a zvláštní parlamentní komise.

Dohled soudce dle Soudu není účinný, jelikož v případech, kdy neprobíhá trestní řízení, soudce nemá pravomoc nařídit žádná nápravná opatření, např. výmaz příslušných dat. Není též oprávněn konat vlastní šetření, jeho přezkum je omezen na zprávu o sledování, kterou mu předloží příslušný sledující orgán. Konečně, s ohledem na velké pracovní vytížení příslušných soudců je pochybné, do jaké míry se soudci v praxi mohou přezkumu zpráv o sledování věnovat.

Dohled úřadu dle Soudu též trpí vadami. Zaprvé, chybí záruky nezávislosti jeho členů. Těmi mohou být, a v praxi také jsou, osoby přicházející z orgánů, které o tajné sledování žádají, a po skončení mandátu se do těchto orgánů vrací. Dále, členové úřadu pro výkon funkce potřebují bezpečnostní prověrku, kterou vydává orgán, na jehož činnost úřad také dohlíží. Zadruhé, zákon nevyžaduje, aby člen úřadu měl právní vzdělání či zkušenosti; ze současných členů je má pouze jeden. Zatřetí, členové úřadu nemají volný přístup ke všem materiálům, které by jim umožnily posoudit důvodnost a nezbytnost sledování. V praxi si úřad opakovaně stěžoval, že mu kontrolované orgány nepředkládají úplné informace. V neposlední řadě, úřad nemá pravomoc nařídit dotčenému orgánu nápravná opatření, např. výmaz dat. Může na nesrovnalosti toliko upozornit vedoucího příslušného orgánu. Může sice vydávat pokyny, ale pouze obecné povahy, nikoli ve vztahu k jednotlivým případům.

Konečně, ani parlamentní komise nemá pravomoc nařizovat nápravná opatření a nadto kontrolní pravomoc nevykonává pravidelně.

Dle Soudu tedy systém dohledu nad tajným sledováním neposkytuje účinnou záruku proti zneužití sledování.

2.2.7. Oznámení o sledování

Úřad je povinen jednotlivci oznámit jen skutečnost, že byl sledován nezákonně. Pokud není k dispozici účinný prostředek nápravy, který lze využít i bez oznámení, z judikatury Soudu vyplývá, že jednotlivec musí být zpraven o sledování, jakmile je možné tak učinit, aniž by byl ohrožen účel sledování (*Roman Zakharov proti Rusku*, cit. výše, § 287). V projednávané věci je v tomto ohledu vypovídající, že zatímco počet povolených sledování se pohybuje mezi čtyřmi a pěti a půl tisíci ročně, počet oznámení v žádném roce nepřekročil deset. Nadto, povinnost oznámení se nevztahuje na právnické osoby.

2.2.8. Prostředky nápravy

Soud zopakoval, že specifický prostředek nápravy, který příslušný zákon zakotvil, nemůže být považován za účinný: není možné ho v praxi s úspěchem využít bez předchozího oznámení úřadu, soud není oprávněn zkoumat nezbytnost sledování a žalobu nemohou podat právnické osoby. Nadto, soudy mohou toliko přiznat náhradu škody. Nemohou nařídit nápravná opatření, např. zničení materiálu získaného sledováním. Bulharský právní řád tedy nenabízí účinný prostředek nápravy každému, kdo nemá jednoznačný důkaz, že byl podroben nezákonnému sledování.

2.2.9. Závěr

Ačkoli byla po rozsudku *Association for European Integration and Human Rights a Ekimdzhev proti Bulharsku* (cit. výše) příslušná právní úprava značně vylepšena, ve spojení s tím, jak je v praxi uplatňována, stále neposkytuje minimální záruky proti svévoli a zneužití vyžadované článkem 8 Úmluvy:

- vnitřní pravidla uchovávání a zničení materiálu získaného sledováním nebyla zpřístupněna veřejnosti;
- pojem „předmět“ není definován tak, aby nemohl být využit jako podklad pro široké sledování;
- dlouhá počáteční doba sledování z důvodu národní bezpečnosti značně oslabuje soudní kontrolu;
- praktické fungování řízení o povolení sledování není schopno zajistit, že sledování bude probíhat pouze tehdy, je-li to nezbytné v demokratické společnosti;

- řada aspektů uchovávání, přístupu, zkoumání, použití, sdílení a výmazu dat není v právních předpisech upravena;
- systém dohledu nevyhovuje požadavkům na nezávislost, odbornost a pravomoci;
- oznamovací povinnost je pojata příliš úzce; a
- prostředek nápravy není účinný.

Tyto nedostatky mají dle Soudu hmatatelný dopad na fungování systému tajného sledování v Bulharsku. Několik skandálů, které ohledně tajného sledování v zemi propukly, svědčí o tom, že dochází k zneužití tajného sledování, což je umožněno i nedostatečnými právními zárukami. Příslušné právní předpisy tedy nevyhovují požadavkům na kvalitu zákona a nejsou schopné udržet tajné sledování v rozsahu, který je nezbytný v demokratické společnosti. Došlo proto k porušení článku 8 Úmluvy.

B. K UCHOVÁVÁNÍ A PŘÍSTUPU KE KOMUNIKAČNÍM DATŮM

Stěžovatelé dále namítali, že systém uchovávání komunikačních dat a následný přístup orgánů veřejné moci k nim také nevyhovuje požadavkům článku 8 Úmluvy.

a) Zda stěžovatelé mohou být považováni za oběť namítaného porušení Úmluvy

1. K uchovávání komunikačních dat poskytovateli komunikačních služeb

Soud konstatoval, že zákon poskytovatelům komunikačních služeb ukládá, aby po dobu šesti měsíců uchovávali data o komunikačním provozu, poloze a odběratelská data všech uživatelů. Tato povinnost dle Soudu nepochybně zasahuje do soukromého života obou stěžovatelů, kteří jsou fyzickými osobami. Tato povinnost zasahuje i do jejich práva na respektování korespondence (viz též *Ben Faiza proti Francii*, č. 31446/12, rozsudek ze dne 8. února 2018, § 66–67). Zasahuje také do práva na respektování korespondence obou stěžovatelů, kteří jsou právnickými osobami. Ačkoli jde o zásah, který činí soukromé osoby, dělají tak na základě povinnosti uložené zákonem, za jejíž nesplnění jim mohou být uloženy sankce. Zásah je tedy přičitatelný státu.

2. K přístupu ke komunikačním datům orgány veřejné moci

Přístup k zachyceným datům představuje další zásah do práv chráněných článkem 8 Úmluvy. Orgány veřejné moci se skutečně seznamují jen s některými daty. Jelikož však jednotlivci nemají žádnou možnost dozvědět se, zda jejich data byla orgány veřejné moci použita, je otázkou, zda stěžovatelé mohou být považováni za oběti namítaného porušení Úmluvy z důvodu samotné existence příslušného zákona, namísto posoudit podle stejných kritérií jako v případě tajného sledování. V prvé řadě je tedy třeba zkoumat, jaký je rozsah příslušného zákona, a pak otázku, zda mají jednotlivci k dispozici účinné prostředky nápravy.

2.1. K rozsahu zákona

Zákon stanoví, že se úřady mohou seznamovat s komunikačními daty, je-li to nezbytné pro ochranu národní bezpečnosti; předcházení, odhalování a vyšetřování závažných trestných činů; trasování osob, které byly pravomocně odsouzeny za závažný trestný čin; trasování osob, které mohou být v ohrožení života či zdraví; a pro záchranné operace osob v nouzi. Komunikační data každé osoby tedy dle Soudu mohou teoreticky být nezbytná pro některý ze zmíněných účelů. Všichni stěžovatelé jsou proto příslušnou právní úpravou dotčeni.

2.2. K dostupnosti prostředků nápravy

Soud shledal, že bulharský právní řád nezakotvuje žádný prostředek nápravy, kterým by bylo možné bojovat proti uchovávání a přístupu ke komunikačním datům.

2.3. Závěr

Podle Soudu není třeba zkoumat, zda existuje riziko, že z důvodu osobní situace stěžovatelů se orgány veřejné moci seznámí s jejich komunikačními daty. Abstraktní přezkum příslušné právní úpravy je tedy namístě.

b) Odůvodnění zásahu

1. Obecné zásady

Soud připomněl, že komunikační data mohou odhalit velké množství osobních informací. Zmapování sociálních sítí, trasování polohy, sledování historie prohlížení internetu a přehled osob, s nimiž jednotlivci komunikovali, o něm může vykreslit intimní obrázek. Sledování těchto dat tedy může být stejně intenzivním zásahem jako sledování obsahu komunikace. Obecné zásady posouzení souladu tohoto sledování s požadavky článku 8 Úmluvy jsou proto totožné (*Big Brother Watch proti Spojenému království*, cit. výše, § 363).

2. Použití obecných zásad

2.1. Dostupnost zákona

Příslušný zákon byl řádně publikován, a je tedy veřejnosti dostupný.

2.2. Ochrana dat poskytovateli komunikačních služeb

Soud konstatoval, že zákon těmto datům poskytuje stejnou ochranu jako osobním údajům.

2.3. Důvody, pro něž se orgány veřejné moci mohou s daty seznámit

Výše uvedený výčet, kdy se orgány veřejné moci mohou s komunikačními daty seznámit, je dle Soudu dostatečně jasný. V roce 2020 byl sice tento výčet důvodů rozšířen o vynucení izolace a karantény v souvislosti s nakažlivými nemocemi, toto ustanovení však bylo záhy ústavním soudem zrušeno, jelikož umožňovalo nepřiměřeně zasahovat do ústavně zaručeného práva na soukromí.

2.4. Řízení o povolení seznámení se s daty

2.4.1. Standardní řízení

Soud konstatoval, že zákon obsahuje záruky, které mají za cíl zajistit, že komunikační data budou zpřístupněna státním orgánům, jen je-li to důvodné. Jen omezený okruh orgánů může o přístup žádat. O žádosti rozhoduje soudce.

V praxi však tyto záruky nejsou účinné. Předně, pokud se o přístup k datům žádá v rámci probíhajícího trestního řízení, žádající orgán nemusí v žádosti zdůvodnit, proč je přístup k datům skutečně potřebný. Dále, zákon žádajícímu orgánu neukládá povinnost soudci sdělit všechny okolnosti věci, tedy i ty, které oslabují potřebu seznámit se s daty. Zákon mu neukládá ani povinnost k žádosti přiložit dokumenty, o něž se opírá. V neposlední řadě, soudce není povinen své rozhodnutí odůvodnit.

Řízení o povolení seznámení se s daty tedy nezajišťuje, že je přístup povolen jen tehdy, kdy je to s ohledem na okolnosti věci skutečně nezbytné a přiměřené.

2.4.2. Naléhavé řízení

Dle Soudu řízení v naléhavých případech, kdy je možné se s daty seznámit bez povolení soudu, nevyvolává žádné další otázky. Soudce musí tento postup schválit *ex post*, a to do 24 hodin.

2.5. Délka uchovávání a použití dat

Data, která nejsou využita v trestním řízení, musí být vymazána do tří měsíců. Žádné takové omezení nicméně neplatí pro komunikační data, která jsou získána během trestního řízení. Ačkoli jsou určitá pravidla obsažena v pokynu nejvyššího státního zástupce, ten není veřejnosti dostupný.

2.6. Uchovávání dat a přístup k nim, jejich zkoumání, použití, sdílení a výmaz

Soud konstatoval, že v tomto ohledu neexistují žádná specifická pravidla, a uplatní se tak obecná pravidla nakládání s trestními spisy. S komunikačními daty se tak může seznámit každý, kdo má přístup

do trestního spisu. To dle Soudu neposkytuje adekvátní ochranu datům, která mohou obsahovat intimní aspekty ze soukromého života.

2.7. Dohled nad sledováním

Tři orgány mají pravomoc dohlížet nad uchováváním a zpřístupňováním komunikačních dat: komise na ochranu osobních údajů; soudce, který vydal povolení k seznámení se s daty; a parlamentní komise, která je příslušná i pro dohled nad tajným sledováním.

Komise na ochranu osobních údajů nicméně nemá vůči orgánům, které se mohou seznamovat s daty, žádné pravomoci. Soudce též není příslušný těmto orgánům nařídit nápravná opatření. Nadto může zkoumat jen listinné důkazy, nikoli provádět rovněž vlastní šetření na místě. Ani parlamentní komise nemá pravomoc nařídit nápravná opatření, jakým je například smazání dat. Může toliko vydávat obecné pokyny nebo na jednotlivá pochybení upozornit vedoucího příslušného orgánu nebo orgány činné v trestním řízení. Její členové nadto nemusí mít právní vzdělání či zkušenosti.

Dohled nad uchováváním a zpřístupňováním komunikačních dat tedy dle Soudu neposkytuje účinnou záruku proti zneužití.

2.8. Oznámení o sledování

Jen parlamentní komise může jednotlivci oznámit, že jeho data byla zpřístupněna. Může to však udělat pouze tehdy, bylo-li zpřístupnění protiprávní a oznámení nemůže ohrozit účel, pro který byla data zpřístupněna. Judikatura Soudu nicméně vyžaduje, aby k oznámení došlo vždy, jakmile je tak možné učinit bez ohrožení účelu zpřístupnění dat.

2.9. Prostředky nápravy

Soud zopakoval, že právní řád neposkytuje žádný účinný prostředek nápravy.

2.10. Závěr

Ačkoli byla po rozsudku *Association for European Integration and Human Rights a Ekimdzhiev proti Bulharsku* (cit. výše) příslušná právní úprava značně vylepšena, ve spojení s tím, jak je v praxi uplatňována, stále neposkytuje minimální záruky proti svévoli a zneužití vyžadované článkem 8 Úmluvy:

- povolovací řízení nemůže zajistit, že ke zpřístupnění dat dojde jen tehdy, pokud je to nezbytné v demokratické společnosti;
- není stanovena maximální délka uchovávání dat, která byla zpřístupněna v rámci trestního řízení;
- veřejnosti nejsou dostupná pravidla uchovávání, zpřístupňování, zkoumání, užívání, sdílení a ničení dat, která byla orgánům veřejné moci zpřístupněna;
- systém dohledu nad nakládáním s komunikačními daty neposkytuje účinné záruky proti zneužití;
- oznamovací mechanismus je příliš úzce zaměřen;
- není k dispozici žádný účinný prostředek nápravy.

Příslušné právní předpisy tedy dle Soudu nevyhovují požadavkům na kvalitu zákona a nemohou udržet uchovávání a zpřístupňování komunikačních dat v rozsahu, který je nezbytný v demokratické společnosti. I v této části stížnosti proto Soud shledal porušení článku 8 Úmluvy.